

... představuje porozumění, využívání, posuzování ...

Slovo „porozumění“ odkazuje přímo na „porozumění psanému textu“, které je uznávanou složkou čtení. Slovo „využívání“ se vztahuje k pojmům jako uplatnění a účinek tj. že na základě přečteného textu dokážeme nějak jednat. „Posuzování“ je zde přidáno k „porozumění“ a „využívání“, aby bylo zdůrazněno, že čtení má interaktivní povahu: čtenář při práci s textem čerpá z vlastních myšlenek a zkušeností. Každé čtení samozřejmě vyžaduje určité uvažování o přečteném textu, kdy jsou brány v potaz i ty informace, které v textu nejsou. Už v počátečních stádiích čtenář uplatňuje své symbolické znalosti při dekódování textu a musí znát význam slov, aby textu porozuměl. Spolu s tím, jak si čtenář rozšiřuje svou zásobu informací, zkušeností a názorů na svět, tak neustále, často nevědomě, porovnává obsah čteného se svými vlastními znalostmi a tak postupně konfrontuje a reviduje své porozumění čtenému textu. Přemýšlení o čtených textech může zároveň postupně, téměř nepostřehnutelně proměňovat čtenářův pohled na svět. V rámci posuzování textů mohou také čtenáři potřebovat zvážit obsah textu, přičemž uplatňují své předchozí znalosti a vědomosti nebo přemýšlejí o struktuře či formě textu.

Z šetření PISA nelze dát dohromady dostatečný počet položek, aby bylo možné podat zprávu o výsledcích v každém z pěti aspektů na samostatné dílčí škále. Proto pro účel vytvoření zprávy o čtenářské gramotnosti bylo těchto pět aspektů uspořádáno do tří širších škál. V šetřeních PISA 2000, PISA 2003 a PISA 2006 byly tyto tři škály nazvány následovně v tomto pořadí: „Získávání informací“, „Zpracování informací“ a „Zhodnocení textu“. Pro účel testování PISA 2009 došlo ke změně pojmů tak, aby tyto aspekty lépe odpovídaly využití elektronických textů.

...a angažování se...

Čtenářsky gramotná osoba má nejen patřičné dovednosti a znalosti k tomu, aby dobře četla, ale také si uvědomuje, jakou má čtení hodnotu, a umí jej použít pro rozmanité účely. Cílem vzdělávání proto není jen získání čtenářských dovedností, ale také čtenářská angažovanost. V tomto ohledu angažovanost zahrnuje motivaci číst a je tvořena souborem emocionálních a behaviorálních charakteristik, do kterých patří zájem a potěšení z četby, umění vybírat si, co člověk přečte, zapojení se do společenské roviny čtení, jakož i různorodé a pravidelné čtenářské aktivity.

...v psaných textech...

Výraz „psané texty“ má zahrnovat všechny ucelené texty, ve kterých se využívá jazyk ve své grafické podobě: ručně psané, tištěné nebo elektronicky zobrazené. Nepatří sem poslech jazyka, jaký nabízejí např. zvukové nahrávky, ani film, televize, animované vizuální obrazy nebo obrázky bez textu. Patří sem však vizuální útvary, které v sobě v nějaké formě obsahují psaný jazyk (např. titulek). Mohou jimi být různé diagramy, obrázky, mapy, tabulky, grafy nebo kreslené příběhy. Takovéto „vizuální texty“ se mohou vyskytovat buď samostatně, nebo jako součást širšího textu. „Ručně psané texty“ zde uvádíme jen pro úplnost: nepochybně patří do kategorie psaných textů a svou strukturou, čtenářskými postupy či strategiemi, které jsou při jejich čtení uplatňovány, se příliš neliší od tištěných textů. Naopak elektronické texty se liší od tištěných textů hned v několika ohledech: v čitelnosti textu, v množství textu, které má čtenář v daný okamžik v zorném poli, způsobu, jakým jsou různé části textu a různé texty propojené hypertextovými odkazy, a v důsledku všech těchto charakteristických vlastností i ve způsobu, jakým se čtenář obvykle elektronickými texty zabývá. Aby mohli čtenáři v elektronickém prostředí dokončit jakýkoliv čtenářský počín, musejí si v daleko větší míře, než jak je tomu u tištěných či ručně psaných textů, sami hledat své cestičky.